Irena Ona Jučienė (Grikšaitė) (1931 03 05–2019 03 04)

Irena Ona Jučienė (Grikšaitė) mirė, iki 88-ojo gimtadienio likus dienai. Ji gimė Varniuose (Telšių r.), Pranciškaus ir Rozalijos Grikšų šeimoje. Šeimoje dar augo vyresnė sesuo ir du broliai. Tėvai vertėsi prekyba. Tėvui karo metais mirus, Irenos jaunystė nebuvo lengva. 1953 m. ji baigė Varnių vidurinę mokyklą, 1953–1958 m. studijavo istoriją Vilniaus universiteto Istorijos–filologijos fakultete, 1954 m. pasirinko archeologijos specializaciją. Po studijų 1959– 1960 m. dirbo Šiaulių „Aušros“ muziejuje, kuris buvo arčiausiai gimtinės. 1959 m. gruodį Irena ištekėjo už istoriko Mečislovo Jučo (1926–1919). 1960 m. ji perėjo dirbti į Mokslines restauracines gamybines dirbtuves (1969–1987 m. – Paminklų konservavimo institutas, 1987–1993 m. – Paminklų restauravimo projektavimo institutas) – 1950 m. sukurtą organizaciją kultūros vertybėms (daugiausia architektūros objektams) restauruoti. Čia ji dirbo iki Lietuvos nepriklausomybės atgavimo 1990 m. istorike archeologe, 1975–1984 m. vadovavo instituto Archeologinių–geologinių tyrimų grupei (nuo 1976 m. – skyriui), susikūrusiam iš Istorinių tyrimų skyriaus archeologų grupės. Tai buvo Lietuvos miestų archeologijos atsiradimo ir spartaus vystymosi laikotarpis. 1960 m. Irena buvo viena pirmųjų archeologių, o 1980 m. čia dirbo jau 17 archeologų – daugiau nei tuometiniame Lietuvos archeologų centre – Istorijos institute. Daug ką, bemaž viską, reikėjo kurti patiems, ieškoti sprendimų, nes pasižiūrėti, kaip daro kiti, beveik nebuvo kur, nors tuo laikotarpiu miestų archeologija intensyviai vystėsi visame pasaulyje. Neatsisakant gamybos (restauruojamų objektų ir net kvartalų) aptarnavimo, tiek pats institutas, tiek Archeologijos skyrius kryptingai orientuotas mokslo kryptimi, pradėti publikuoti straipsniai, rengtos konferencijos, ieškota senamiesčių tyrimų medžiagos metodikų. Prie viso šito daugiau ar mažiau prisidėjo ir Irena. Deja, neišlikus instituto archyvui, daugelis šių darbų pamiršta, o ir privatizacijos vėjuose subyrėjus pačiam institutui, nebuvo deramo tęsinio.

Jau būdama pensijinio amžiaus išėjusi iš instituto I. Jučienė trumpai dirbo Vilniaus miesto savivaldybėje senamiesčių pastatų kultūrinės vertės eksperte. 1992–2002 m. ji dirbo specialiąja pedagoge krikščioniškame Užupio ugdymo centre „Šviesa“. 2002 m. išėjo į pensiją, gyveno Vilniuje, vasaras leisdavo Varniuose ir Palangoje.

Mėgo keliauti, aplankė daugelį Europos ir buvusios Tarybų Sąjungos šalių. Palaidota Vilniuje, Rokantiškių kapinėse.

Šiandien Lietuvos archeologijos istorijoje Irena Ona Jučienė žinoma daugiau kaip tyrinėtoja praktikė. Tokį veiklos pobūdį lėmė pats darbovietės pobūdis – reikėjo vykdyti taikomuosius tyrimus. Nebuvo juridinės senamiesčių apsaugos (jų archeologinis sluoksnis saugoti pradėtas tik 1973 m.) ir finansavimo, tad archeologams dažniausiai tekdavo tik stebėti (kaip tada sakydavo – prižiūrėti) jame vykdytus žemės kasimo darbus. Kiek geresnė padėtis buvo tik labiau pažengusiuose pilių tyrimuose, tačiau ir ten vienas svarbiausių archeologinių tikslų buvo griuvenų nukasimo stebėjimas. Padėtis pradėjo keistis nuo 1975 m., kai pereita prie platesnių apimčių archeologinių tyrimų. Pagrindinis Irenos tyrimų objektas buvo Vilniaus senamiestis, kuriame žemės kasimo darbai stebėti ir kasinėta apie 40-yje vietų. Iš svarbesnių tyrimų pažymėtini Vilniaus bastėjos (1965–1968), miesto gynybinės sienos Subačiaus vartų bokšto (1974–1975), Katedros (1974, 1976), Kalnų parko (1975), arsenalo (1976–1977) tyrimai. Be Vilniaus, ji dar kasinėjo Trakų pusiasalio (1960–1961) ir salos (1960–1962, 1973–1974, 1976–1977) pilis, Tauragės pilį (muitinės pastatą) (1965), Kauno senamiestį (1965–1966), Dubičių smuklę (Molėtų r.) (1967), Baltadvario įtvirtintą dvarvietę (Molėtų r.) (1987), gręžiniais tikrino Raginėnų piliakalnio papėdės gyvenvietę (Radviliškio r.) (1976–1977), Nemėžio dvarą (Vilniaus r.) (1977).

I. Jučienės bibliografija nedidelė, orientuota į atskirų jos tyrinėtų objektų studijas, iš kurių svarbiausias yra Vilniaus artilerijos bastionas. Grynai archeologinėje tematikoje išsiskiria jos 1978 m. spalio 24 d. konferencijoje, skirtoje archeologinių tyrimų rezultatų aptarimui, skaitytas pranešimas, kuriame ji apibūdino Lietuvos senamiesčių raidą archeologinių tyrimų duomenimis. Pažymėtinas dar vienas 1980–1981 m. jos vykdytas taikomojo pobūdžio projektas kartu su braižytoju Virginijumi Raškausku – jie žymėjo ankstesnių archeologinių tyrimų vietas Kauno, Klaipėdos, Kėdainių, Trakų, Vilniaus planuose. Čia archeologė žvelgė dešimtmečiais į priekį, nes tokio pobūdžio informacijos poreikis su laiku vis aktualesnis, o po jos šia kryptimi (išskyrus Vilnių) nieko nepadaryta.

Žmogus išeina, lieka jo darbai, per juos, retėjant pažinojusiųjų gretoms – ir atminimas. Irena Ona Jučienė buvo bene svarbiausia Paminklų restauravimo instituto archeologė visą šios sistemos gyvavimo laikotarpį. Objektyviai atskleisti asmens ir institucijos indėlį saugant ir pažįstant Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikotarpio archeologijos paveldą turės būsimi tyrimai.

Gintautas Zabiela

Irenos Onos Jučienės bibliografija

1. Vilniaus barbakanas, *Vakarinės naujienos*, 1967 02 18 (tas pats rusų kalba „Вечерние новости“) (bendraautorius V. Parčiauskas).
2. Istoriniai architektūros paminklų tyrimai, *Muziejai ir paminklai*, Vilnius, 1968, p. 92–97.
3. Trakų istorijos muziejaus mokslinė konferencija. Diskusija, *Muziejai ir paminklai*, Vilnius, 1968, p. 66.
4. Tauragės pilis, *Architektūros paminklai*, Vilnius, 1970, t. 1, p. 103–109.
5. Vilniaus pilys: artilerijos bastionas, *Lietuvos pilys*, Vilnius, 1971, p. 76–88.
6. Dubingių karčiama, *Dubingiai*, Vilnius, 1971, p. 66–72.
7. Vilniaus artilerijos bastionas, *Mokslas ir gyvenimas*, 1971, nr. 10, p. 38–41.
8. Namų Vilniuje, Gorkio g. 84, architektūros evoliucija tyrimų duomenims, *Architektūros paminklai*, Vilnius, 1972, t. 2, p. 125–141 (bendraautorius E. Purlys).
9. Karoliui Mekui – 70, *Literatūra ir menas*, 1976 11 13 nr. 46, p. 11 (bendraautorius J. Markelevičius).
10. Vilniaus universiteto ansamblis, *Statyba ir architektūra*, 1977, nr. 10, p. 30–32.
11. Senamiesčių tyrinėjimai, *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1976–1977 metais*, Vilnius, 1978, p. 45–61.
12. *Vilniaus miesto gynybinė siena*, Vilnius, 1979, 64 p. (bendraautorius V. Levandauskas).
13. Lietuvos TSR miestų istorinių centrų archeologiniai tyrimai ir jų problemos, *Istorijos ir kultūros paminklų tyrimai ir restauravimas Lietuvos TSR 1976–1980*, Vilnius, 1980, p. 32–33, 110–111, 172–173.
14. Miesto istorinio centro archeologinių tyrimų metodikos klausimais, *Archeologiniai tyrimai Lietuvos miestų istoriniuose centruose. Mokslinės praktinės konferencijos pranešimų tezės*, Vilnius, 1981, p. 14–17, 61–64.
15. Vilniaus bastėja, *Statyba ir architektūra*, 1989, nr. 9, p. 20–22.
16. *Vilniaus artilerijos bastionas*, Vilnius, 1990, 80 p.

Sudarė Gintautas Zabiela